

НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ У ХУДОЖНІЙ ОСВІТІ

Алла Поліщук (м. Київ)

Народне мистецтво – це самобутнє явище національної культури, пов'язане з минулим, сьогоденням та майбутнім. А все, що має майбутнє, повинно бути присутнім у сфері освіти. Використання народного мистецтва в освіті, його вивчення має давні традиції, у тому числі в радянську добу, починаючи з дитячих садочків, гуртків, загальноосвітніх і художніх шкіл та мистецьких вищих навчальних закладів.

Проте за комуністичного режиму підхід до народної творчості був заідеологізованим і однобічним. Народна творчість є багатофункціональною. Будь-яке зведення народного мистецтва тільки до практичної діяльності, вивчення мистецьких творів без духовної складової, призводить до негативних наслідків. Відведення народному мистецтву ролі лише "прикраси" було політикою цілої історичної епохи, що позначилося на освітніх програмах, що передбачали вивчення лише зовнішніх ознак народного мистецтва. Отож у навчанні акцентувалася увага тільки на орнаменталі предметів побуту, копіюванні окремих технік.

У позашкільній освіті в гуртках та студіях часто домінував якийсь один напрямок, наприклад, вивчення лише петриківського розпису. Все інше ігнорувалося. Не маючи нічого проти петриківського розпису, зазначимо, що будь-яка канонізація живих форм народного мистецтва веде до стагнації і втрати головного – органічності.

На превеликий жаль, у гуртках учитель працює з дітьми різного віку за однією програмою. Без підтримки в оснащенні потрібними інструментами, наочними матеріалами, підручниками вчитель залишається наодинці з проблемами педагогічного характеру. Весь його досвід, часто далекий від практики народного мистецтва, впроваджується у шкільну освіту, ізольовано від джерел народної творчості. Поза увагою лишається найважливіше – духовні традиції, які

неможливо досягнути за сорок п'ять хвилин уроку (надто, коли для цього немає ні бажання, ані відповідних знань).

Зараз у шкільному навчанні духовна культура нашого народу викладається у курсах різних предметів. Так "Народознавство", "Художня праця", "Образотворче мистецтво", "Музика", "Українська література", "Художня культура", "Основи етики і естетики" вивчають народну творчість розрізнено, у різних класах. Вони розведені в часі. Ми пропонуємо їх інтегрувати і вважаємо, що об'єднання усього естетичного циклу з 1-го по 12-й класи забезпечить пріоритетне впровадження національних духовних традицій. Особливо важливо, щоб ці пріоритети враховувалися при написанні нових шкільних і вузівських програм.

Для того, аби народна мистецька творчість, її традиції могли реально впливати на формування та розвиток національної культури, необхідно відновити її взаємозв'язок з освітою. При цьому важливо позбутися негативних соціальних традицій недавнього минулого, коли професійне мистецтво обслуговувало політичні замовлення, а народне – сприймалося як розвага і зовнішня прикраса. Ясно, що наша художня освіта ще довго матиме прояви вульгарного академізму. Щоб перемогти увесь цей негатив, треба створювати принципово нові навчальні програми для шкіл і ВУЗів, в яких народне мистецтво постане як втілення духовного життя нашого народу.

Настав час справжньої пошанування вчителя, а не декларативної чиновницької уваги до процентів його матеріальних статків. Треба підтримати, передусім, його професійну гідність, допомогти йому не втратити надію, що його праця буде потрібна й завтра. Через учителя ми закладаємо в майбутнє не тільки все найкраще, але й негативні тенденції минулих років і сьогодення. Вийти із зачарованого кола проблем неможливо

без переконання у важливості спільної справи розвитку нашої культури і збереження народних духовних традицій.

На часі створення цілісної системи життєдіяльності народного мистецтва з інтеграцією його в основні галузі освіти. Для цього потрібна не тільки державна опіка, а й об'єднання зусиль на рівні творчих людських зв'язків. Проведення мистецьких семінарів із залученням педагогів та вчителів поглибить цей зв'язок. Природно, що творчість народних майстрів, слід висвітлювати не тільки на виставках чи святах у Музеї народної архітектури. Адже попри проведен-

ня цих корисних заходів, сучасні народні майстри, їх мистецький доробок мало доступні учителям. Бракує видань та відповідної літератури з народної творчості, необхідної для професійної роботи учителя. Літні практики для учнів, організовані по музеях народного мистецтва та архітектури, треба доповнити відповідною педагогічною практикою для вчителів. Найтісніший зв'язок народної творчості з педагогічними інститутами дасть цінний досвід майбутнім учителям, які не втрачатимуть коріння нашої культури. Конкретні форми й методи такої співпраці можна виробити спіль-

НАРОДНА КАРТИНА ПОЛТАВЩИНИ (З ФОНДІВ ДМНАПУ)

Світлана Пономаренко (м. Київ)

Народна картина – один із найцінніших жанрів українського народного мистецтва, що на сучасному етапі не втрачає свого потенціалу.

У багатій різноплановій збірці Державного музею народної архітектури та побуту НАН України колекція народної картини Полтавщини представлена найповніше (понад 50 одиниць) та посідає чільне місце.

Комплектування колекції розпочалося разом зі створенням Музею в 1969 р. Пошуково-збиральницька робота проводилася в межах колишньої Полтавської губернії науковцями Щербань С., Зяблюк Н., Гайовою Є., Марченко Т. На Полтавщині можна виділити декілька осередків народного малярства – сучасний Ново-Санжарський р-н та м. Миргород.

Народні картини, що зберігаються у фондах Музею, можна класифікувати за жанрами та матеріалом, який використовувався. За жанрами виділяють сюжетні (побутові) твори, портрет, пейзаж, натюрморт; за матеріалом – картини, писані переважно олійними фарбами на полотні, дощі, фанері, склі. Більшість із них – ано-

німні, за винятком робіт сучасних авторів. Датуються XIX–XX ст.

Окресла збірки – сюжетні роботи, де відтворено український побут, звичаї та обряди. Найчастіше трапляється мотив “Козак і дівчина”. Це твори: “Дівчина моя, напої коня” (с. Зачепилівка Ново-Санжарського р-ну), “Наталка” (хутір Тергелі Ново-Санжарського р-ну), “Прощай, дівчино” (с.мт Котельна), “Козак від'їжджає, дівчинонька плаче” (с. Лелюхівка Ново-Санжарського р-ну), “По воду” (с. Остан'є Великобагачанського р-ну). У них майстри побутового жанру торкаються теми, що розкриває складні людські стосунки. Аналізуючи елементи картин такого сюжету, помічаємо, що, крім постатей козака і дівчини, тут обов'язково зображені інші деталі. Це – криниця, яка завжди міститься між закоханими. Вона їх роз'єднує і одночасно єднає, стоїть ближче до дівчини, бо це власність її батьків. За спиною дівчини – рідна хата із садком – символ народного життя. За спиною козака – дорога, поле, степ. Тобто завжди зображене місце, пов'язане з мандрівкою: біля криниці, за селом, на